

פחד דוד

יו"ל ע"י מוסדות "אורות חיים ומשה" ישראל

בנשיאות בנש"ק מורנו ורבנו הגה"צ רבי דוד חנניה פינטו שליט"א

בן הצדיק המלוכ"ן רבי משה אהרן פינטו זצ"ל ונכד הצדיק הקדוש המלוכ"ן רבי חיים פינטו זיע"א

ירושלים תל אביב חיפה באר שבע

7:29	7:20	7:25	7:10	הדלקת נרות
8:26	8:30	8:29	8:26	מוצאי שבת
9:09	9:14	9:11	9:09	רבינו תם

משכיל לדוד

היצר הרע - אח ואויב

יעקב ועשו כבר עשו חלוקה ברורה ביניהם שהעולם הזה שייך לעשו שהוא סמל היצר הרע ואילו העולם הבא שייך ליעקב אבינו עמוד התורה. ומאחר ולא ניתן לסלק לגמרי את היצר הרע מן העולם, יש להתייחס אליו כאח המתגורר עמנו בבית שלא ניתן לסלקו, אלא יש לנו לגבור עליו על ידי קול התורה הקדושה, כי בזמן שהקול קול יעקב, אין ידי עשו מסוגלות להתגבר לרעה על לומדי התורה.

עוד יש להיזהר מאד שלא להתרגל לנוכחותו הרעה בינינו ולהישמר מפניו מכל משמר, וכדכתיב "אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו היושבים בשעיר וייראו מכם ונשמרתם מאד", כלומר, אף על פי שהיצר הרע מפחד מלומדי התורה וחושש להתחיל איתם, עדיין צריך להישמר מאד מפניו כי סכנתו רבה עד מאד.

ככל שהוא גובר על היצר הרע כך הוא מתעלה יותר ויותר, אך עם זאת צריך תמיד לזכור שהיצר הרע אינו נעלם לגמרי, אלא רק משנה את צורתו ומקומו ולעולם אין לדעת מתי וכיצד הוא יפתיע אותנו. כוחו של היצר הרע גובר מחוץ לכותלי בית המדרש, ולכן גם כשסוגר את הגמרא ויוצא מחוץ לכותלי הישיבה, צריך להמשיך להעסיק את ראשו ומחשבתו בדברי תורה, כדי שכוח התורה יעמוד לו לנצח את היצר הרע, ושכרו יגדל מאד מאד.

לכן קרא משה רבנו לבני שעיר 'אחים', משום שאף על פי שיש להיזהר מהם ומהשפעתם, בכל זאת רק על ידם ניתן כח הבחירה בבריא, ומי שמנצחם שכרו גדול מן השמים.

עוד הוסיף ואמר משה רבנו (שם, פס' ו') "אכל תשברו מאתם בכסף ואכלתם וגם מים תכרו מאתם בכסף ושתייתם", כסף הוא מלשון כיסופין, וכבר אמר דוד המלך נעים זמירות ישראל (תהילים פד, ג) "ונכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'", נפשו של היהודי נכספת ומשתוקקת לדבוק בתורה הקדושה היקרה מכל כסף וזהב שבעולם, וכדי שנוכל להתגבר על בני עשו המשולים ליצר הרע, צריך שיהיה בנו כיסופין לתורה הקדושה, כי רק בכוח התורה האדם יכול לגבור על יצרו הרע.

חז"ל מספרים (יומא סט, ב) שכאשר חכמים רצו לבנות את בית המקדש השני הם ביקשו לעקור לגמרי את היצר הרע מן העולם, ואמנם את היצר הרע לעבודה זרה הם הצליחו לבטל מן העולם, אך הקב"ה לא נתן להם לבטל את היצר הרע לעריות, כי בלי התאוה והמשיכה בעניין זה היתה סכנה להמשך קיום העולם. כשראו חכמים שהקב"ה אינו מאפשר בידם לבטל לגמרי את היצר הרע לעריות, הם הסתפקו בניקור עיניו.

נמצא אם כן שהיצר הרע הוא בבחינת אח ואויב, מצד אחד יש בו סכנה גדולה לשלמות הרוחנית לאדם, אך מצד שני בלעדיו אין קיום לעולם, ובזכותו יש בחירה לאדם ויכול להתעלות בתורה וביראת שמים אם ידע כיצד להישמר מפניו ולנצחו. הבחירה היא בידינו אם להיכנע לעצת היצר או להילחם בו על ידי לימוד התורה, ומי שבחר להילחם בו הקב"ה מסייעו לנצחו ולהכניעו.

"ואת העם צו לאמר אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו היושבים בשעיר וייראו מכם ונשמרתם מאד" (דברים ב, ד) משה רבנו מזהיר את עם ישראל שכאשר הם יעברו בגבול הר שעיר עליהם להיזהר שלא להתגרות בבני עשו, וכמו כן שיקפידו לשלם על האוכל והשתייה שהם לוקחים מהם. אולם פלא הוא שמשם רבנו מכנה את בני עשו בשם "אחיכם בני עשו היושבים בשעיר", הרי אמרו חז"ל (ספרי בהעלותך טו) הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב ומבקש בכל עת להורגו, אם כן כיצד משה רבנו קורא להם בשם 'אחים' שהוא כינוי המסמל שלום ואחדות.

ונראה לומר, חז"ל אומרים (קידושין ל, ב) ברא הקב"ה יצר הרע, וכנגדו ברא תורה שהיא כתבלין וכסם מרפא מפני תחלואי היצר הרע. בעיני ה' קיומו של היצר הרע חיוני עד מאד בעולם הזה, ובלעדיו לא היתה בחירה לאדם האם לילך בדרך הטוב או לבחור בדרך הרע, אלא היה נמשך אך ורק לטוב. רק בזכות היצר הרע שמנסה להשפיע על האדם ללכת בדרך הרע, הוא מציב לפני האדם בחירה האם לשמוע בקולו ולהידבק ברע, או לשמוע בקול ה' ותורתו ועל ידי כן יבוא על שכרו.

לפי גודל הניסיון שעומד בו האדם - כך יגדל שכרו לעתיד לבוא, וככל שהאדם מבקש לגבור על יצרו הרע, כך הקב"ה מסייע בידו, כי הבא להיטהר מסייעים לו (שבת קד, א). ככל שהאדם מרבה ללמוד תורה בשיבה, הגנתו מן היצר הרע אף מחוץ לישיבה גדולה יותר, כיוון שהתורה שלמד בשיבה ממשכה ללוות אותו ולהגן עליו גם כשפונה ויוצא מבית המדרש ומתחיל להתמודד פנים מול פנים עם היצר הרע.

וזהו שאמר הקב"ה למשה (דברים ב, ג) "רב לכם סב את ההר הזה פנו לכם צפונה", כלומר, עד עתה ישבתם סביב ההר ועסקתם בלימוד התורה, עד שנתקדש המקום על ידי לימוד תורתכם ונחשב כמו ישיבה שהוא מקום המיוחד ללימוד התורה הקדושה. היצר הרע כבר למד שבמקום מושבכם סביב ההר אין בכוחו להכשיל אתכם כי תורתכם עומדת לכם, ולכן מפחד לבוא ולהתחיל אתכם, אך אם אתם רוצים להכפיל את שכרם ולהתחזק בתורה ביתר שאת וביתר עוז, עליכם לנסוע ממקום מושבכם תוך שאתם מחזיקים בדברי תורה כשפניכם מועדות צפונה - אל מקום הימצאו של היצר הרע הנקרא 'צפון' (סוכה נב, א). רק כשאתם פונים ונוסעים מחוץ לכותלי הישיבה המלחמה ביצר הרע היא קשה ונוקבת, וכשאתם מנצחים אף שכרם גדול יותר, כי כגודל העמידה בניסיון כך גודל קבלת התגמול והשכר.

לשון הפסוק "פנו לכם צפונה" מדויק שלא אמר להם משה לפנות מדברי התורה חלילה, אלא שייסעו ממקומם תוך כדי לימוד התורה הקדושה, ורמז מן המילה 'לכם' שהיא בהיפוך אותיות 'מלך' - מאן מלכי רבנן המולכים ביצרים על ידי העסק בתורה כל ימיהם [ראה גיטין סב, א]. עשו הוא היצר הרע, ולכן אמר משה רבנו לבני ישראל שלא יחשבו שניתן להרוג את היצר הרע או לבטלו מן העולם, משום שהעולם הזה הוא גם מקום מושבו של היצר הרע כפי שציווהו ה'.

העולם הזה שייך יותר ליצר הרע מאשר לאדם, שהרי

הילולא דצדיקא

ח - רבי יהודה הלוי רבה של יפו
ט - רבי בנציון משה יאיר וינשטוק
י - יששכר בן יעקב אבינו ע"ה
יא - רבי משה מלכה ראש ישיבת 'אהל משה'
יב - רבי חיים כהן פרחיה 'החלבן'
יג - רבי נתן נטע שפירא בעל 'מגלה עמוקות'
יד - רבי מרדכי בירדוגו המרבי"ץ

המעוניין לקבל את העלון בדוא"ל ישלח הודעה: mld@hpinto.org.il

במסילה נעלה

שביבי אמונה ובטחון מפקנסו של מו"ר הגה"צ רבי דוד חנניה פינטו שליט"א

דברי חכמים

פרפראות לפרשה

משולחנם של חכמי התורה

בכיה ותחינה אמיתית מול בכית חינוך

חז"ל דורשים בגמרא (תענית כט, א) את הפסוק (במדבר יד, א) "ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא" - אמר רבה אמר רבי יוחנן; אותו היום תשעה באב היה. אמר להם הקב"ה; אתם בכיתם בכיה של חינוך, ואני קובע לכם בכיה לדורות!

שורש חורבן הבית ומקורו כל הגלות המר הזו, מסביר המגיד מישרים הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א - על חסרון האמונה בא לננו, שהרי זו היתה 'בכיה של חינוך' שהתרחשה על ה' כמו שנאמר בפרשתנו (דברים א כז) "ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו", ולא האמינו שיביאם אל ארץ טובה, ומכיוון שפגמו באמונתם השלימה שהקב"ה נמצא עימם תמיד בכל מצב, הגיע החורבן הנורא, וכדאיתא במדרש (במד"ר טז, כ) "ותשא כל העדה ויתנו את קולם", זה שאמר הכתוב (ירמיה יב, ח) "נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה", אותו קול שבכיתם גרם לכם להיות שנואין, ונקבע בכיה לדורות.

נמצאנו למדים שמעיקרי ה'תיקון' על החורבן, הוא ההתחזקות באמונה בהקב"ה אבינו אב הרחמן, השוקד בכל עת ובכל שעה על טובתנו, ושלא לבכות בכיה של חינוך. ואף שעבודת ההתחזקות באמונה היא עבודת חיים, ואין לך רגע ורגע שאינו מחויב להשריש בעצמו אמונת אומן בהקב"ה, אך בימים אלו שאנו מתאבלים על החורבן ששורשו 'בכיה של חינוך', אזי צריכים אנו ביותר להעמיק ביטחוננו בקל הטוב.

מעשה שהיה באחד מימי 'תשעה באב' בשנות המלחמה, כפי שהעידה אישה אחת מנכדי הגה"ק רבי הלל מקולמייא ז"ל, שהפרידו אותה כמו רבי רבבות מאחינו בני ישראל מאמה ובעלה, והכניסה לאחד המחנות. בהגיע יום תשעה באב הוציאו את כל דרי המחנה לחצר תחת כיפת השמים - ואותו היום יום בהיר בשחקים היה ללא שום זכר לעננים.

הרשעים ימ"ש ציוו עליהם לישב על קרקע החצר, שהייתה מחופה באבנים משוננות ומחודדות בכדי שידקרו אותם ברגליהם, ועל כולנה העמידו מנגנים בכלי זמר - במינים ועוגב וכל צלצלי שמע, בכוונה תחילה לדכאות אותם ביום המר והנמהר תשעה באב עד דכדוכה של נפש.

אשה זו לא הייתה יכולה לסבול השפלה נוראה זו, ומתוך מעמקי לבה זעקה: "אבינו שבשמים! לא למעני עשה, ואף לא למען כבוד בית ישראל, אלא למען כבוד שמך יתברך ויתעלה, פתח נא את ארובות השמים וירד 'שלאקס רעגען' (גשם חזק) ויפסק חילול השם הנורא הזה."

תוך כמה דקות נראו עננים כבדים בשמים, ויפתח ה' את ארובות השמים והחלו לרדת גשמים עזים, עד אשר כל הרשעים הבריחו עצמם ומנגניהם אל תוככי הצריפים, אז נשמו גם כל היהודים לרווחה כשיכלו להיכנס אל תוככי צריפם.

וסיפרה אותה אשה, שממעשה זה שאבו חיזוק במשך כל תקופת המלחמה, להאמין כי אבינו רוענו משגיח עלינו על כל צעד ושעל - בראותם שבתוך הסתר הפנים הגדול והנורא שומע הקב"ה את שוועת הזועקים אליו.

ברכה תחת הכר

הפצוע.

בשנת תשנ"ד, בעת ביקורי במדינה פלונית, חזן בית הכנסת החלבי - מר מאיר עבאדי הי"ו בא לפניי ביחד עם קרובת משפחתו, וסיפר על בנה של האישה אשר היה מעורב בתאונת דרכים מחרידה, וכעת הוא שוכב בבית החולים פצוע ומחוסר הכרה והרופאים פסימיים מאד לגבי סיכויי החלמתו.

לאחר ששמעתי את הדברים הוריתי למר עבאדי ולקרובת משפחתו שירדו לקומה התחתונה בבניין, שם יאמרו במשך כרבע שעה פרקי תהילים לרפואת הפצוע, ולאחר מכן ישבו ויעלו לחדרי. ובזכות קדושת מזמורי התהילים שיקראו מלב שבור, אבותיי הקדושים זיע"א ימליצו טוב בעד החולה לפני הקב"ה.

קרובי הפצוע עשו כדבריי וכאשר שבו אליי לאחר אמירת התהילים נתתי בידי החזן ברכה אשר כתבתי בכתב ידי על גבי נייר ואמרתי לו למהר לבית החולים ולהניח את ברכתי הכתובה תחת הכר של הבחור

החזן לא האמין שישורשה להגיע למיטתו של החולה ששכב במחלקת טיפול נמרץ ובודאי שלא במהירות, אולם הוא עשה את השתדלותו בעניין ויד ההשגחה הייתה עימו. כל דלתות בית החולים נפתחו בפניו, הוא קיבל רשות לגשת למיטת החולה במחלקת טיפול נמרץ, וכך הניח בתוך זמן קצר את פתק הברכה תחת הכרית של החולה.

כחלוף מספר שעות התרחש הנס. הבחור פקח את עיניו וביקש לשתות, וכעבור זמן מה הועבר למחלקה רגילה, עד שבחשדי ה' המרובים נתרפא לגמרי מפציעתו, ושב לחיות כאחד האדם.

פעמים רבות אני נדהם לראות עד כמה גדול כוחה של האמונה להשפיע לטובה, אולם פעמים קורה גם שמעשה שטן מצליח וככל שמרבים להתפלל - כך יש יותר קשיים ובעיות לאדם. אך העיקר הוא לא להתייאש מן הרחמים ולהמשיך להתפלל ולקוות לישועת ה'.

במה מפטירין

הפטרת השבוע: "חזון ישעיהו" (ישעיה א)

הקשר לשבת: בהפטרה מסופר על הפורענות שתגיע

לישראל בחורבן בית המקדש בגין עוונותיהם. הפטרה זו היא ההפטרה שלישית בשלשת הפטרות שמפטירין בשלשת השבתות שלפני תשעה באב.

נצור לשונך

תולה ארץ על בלימה

לשון הרע בפי המחנך

מחנך בישראל נאלץ לעיתים קרובות לדון עם הורים, מורים ומנהלים על התקדמותם ועל קשייהם של תלמידיו. בהעדר הנחיות ברורות ביחס ללשון הרע אפשר להגיע לאווירה פתוחה שבה מדברים עם כולם אודות כולם, או לקיצוניות ההפוכה, דהיינו, גישה פשטנית של שמירת הלשון שבעטיה נפגעת יעילות החינוכית של המחנך.

באופן כללי ניתן לומר שהתחום החינוכי כוונתו לתועלת והוא מאפשר דיון במגרעות הנוגעות לתלמיד. אולם, תמיד יש להקפיד ולשמור על התנאים המתירים דיבור לשון הרע לשם תועלת.

מן האוצר

ממשנתו של מו"ר הגה"צ
רבי דוד חנניה פינטו שליט"א

בכוח דברי התורה להגן מפני העבירה

הנה מצינו שפרשת דברים חלה ונקראת סמוך לתשעה באב, יום חורבן בית מקדשנו. הקשר בין פרשת דברים ליום ט' באב נעוץ בזה, שבהיות ובני ישראל לא הקפידו להגות בדברי התורה הקדושה, אזי כתוצאה מכך נכשלו בעוון לשון הרע והגיעו לידי שנאת חינם, ולכך גלתה השכינה מעליהם ואף הם גלו מארצם (עי' יומא ט, ב). אם כן יש בזה ללמדנו מוסר הרבה, שבכוח דברי התורה להגן על האדם מפני העבירה ולשמור על קדושת פיו, אך בשעה שהאדם מרפה את פיו מלימוד התורה, דברי חולין נכנסים אל פיו, ועד מהרה מתדרדר מדחי אל דחי ובא לידי איסור לשון הרע, הוצאת שם רע, שבועה לשקר וכיוצא בזה.

ידוע שבזמן שהקב"ה הציע את התורה לבני ישראל, הם קראו ואמרו (שמות כד, ז) 'נעשה ונשמע', משמע שקיבלו עליהם בלב שלם ובנפש חפצה ללמוד ולקיים את דברי התורה הקדושה, עוד בטרם ידעו מה כתוב בה. ולמעשה אמרה זו של בני ישראל היא בבחינת שבועה, על כן חובה עלינו בתור בנינו לעם היהודי לקיים את הבטחה זו, וחלילה לא לחללה על מנת שלא נעבור על הציווי (במדבר ל, ג) 'לא יחל דברו'.

כתוב בספר ירמיהו (לד, ח-כב) שבימי צדקיהו המלך, עם ישראל עשו כדברי התורה ושיחררו את העבדים לחופשי בשנה השביעית, אך לא עבר זמן והם חזרו בהם והשיבו אליהם את העבדים חזרה, וכשראה הקב"ה שבני ישראל מחללים את דברי התורה ואף את דבריהם בעצמם וחוזרים בהם ממעשיהם הראשון, הוא נפרע מהם בזה שהענישם מידה כנגד מידה וסובב את הדבר שאף הם ישתעבדו לעבדים בקרב אומות העולם.

וראה עד כמה חמור עוון חילול דברי התורה הקדושה, והנה בני ישראל הוסיפו חטא על פשע שלא זו בלבד שלא שמעו לדברי התורה, אלא גם חיללו את דיבורם, ולמרות שהחליטו בראשונה לשחרר את העבדים, הם חזרו בהם ומיהרו להשיבם אליהם חזרה. ובהיות שהקב"ה הבחין שבניו מחללים את דבריו ואת דבריהם, הוא החליט להיפרע מהם במלוא חומרת הדין ועל כן החריב את בית המקדש והגלה אותם מעל ארצם.

והאמת היא שאנו לא בוכים רק על חורבן בית המקדש, אלא גם על חורבנו האישי, על כך שבעוונותינו הרבים שכנית ה' נעדרת מתוך תוכנו. וכאשר האדם חש בחורבנו האישי שעה שעה, אין זה משנה לו שבית המקדש נחרב לפני אלפיים שנה, אלא משום חורבנו האישי הוא מרגיש כאילו הוא נחרב זה עתה ולפיכך מרבה באבל ובבכיה. ורק יהודי שיש בו נשמה אלוקית יכול להתקשר אל בית המקדש שבתוכו ולהרגיש בחורבנו. ומוכרח הוא שאם עדיין לא זכינו לבניית בית המקדש, משמע שנעדרת מאיתנו השלמות של קיום "אלה הדברים"

וישנם שתי דרכים לזכות לגאולה, או בעיתה או באחישה (סנהדרין צח, א). ואם נזכה לגאולה באחישה, הרי שייחסכו מאיתנו סבל וייסורים לרוב, אך כאשר חטאינו הרבים אינם נותנים לקב"ה להביא את המשיח טרם זמנו, הרי שעד שיגיע עיתו של משיח להתגלות, אנו עלולים לסבול עוד הרבה רח"ל. לפיכך יש לנו להידבק בתורת ה' ולקיים את אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל, על מנת שנוזכה לגאולת עולמים - באחישה.

פניני הפרשה

דבר שהוא חשוב חוזרים עליו שוב

"אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן" (דברים א, א)

חומש דברים נקרא גם בשם 'ספר משנה תורה', וזאת משום שמה רבנו לפני מותו שב ושינן את כל דברי התורה לעם ישראל.

ויש להבין, לשם מה משה רבנו היה צריך לחזור על כל דברי התורה לפני מותו, הרי ודאי שבמשך כל ארבעים שנותיהם של בני ישראל במדבר משה רבנו חזר ושנה להם את דברי התורה, ומדוע עליו לשוב ולשנן לבני ישראל את כל התורה לפני מותו. ואף אם תאמר שיש תועלת בחזרה נוספת על כל התורה, סוף סוף מדוע היה צורך לכתוב כל זאת מחדש בספר דברים, הרי אין בו כל חידוש אלא רק חזרה?

ביאר בזאת מו"ר הגה"צ רבי דוד חנניה פינטו שליט"א, שרצה הקב"ה ללמד לעם ישראל שיהודי זוכה להבין את דברי התורה ולקיימם כראוי רק כאשר הוא חוזר על תלמודו פעם אחר פעם ללא הפסק כלל. וסיבת הדבר היא משום שבשעה שחוזרים על דבר מסוים ומשננים אותו, על ידי כן מגלים הערכה כלפי אותו דבר, דבר שלא אוהבים ולא מעריכים - לא חוזרים עליו, אך דבר שהוא חשוב ובעל ערך, חוזרים עליו שוב ושוב.

מי שמבקש שהתורה תחדור לתוך ליבו ותיהפך לחלק בלתי נפרד ממנו, חייב לחזור על "אלה הדברים", כך זוכה שהתורה תיספג בתוך עצמותו, והוא מגלה הערכה לתורה.

מה שיש לי חשוב כזהב

"בין פארן ובין תפל ולבן וחצרות ודי זהב" (דברים א, א)

רבינו חיים בן עטר זיע"א בספרו 'אור החיים' הקדוש, מביא כמה ביאורים בפסוק זה, ומהמילים "ודי זהב" הוא דורש "שלא יהיה להוט אחר דברים הנדמים לאהוב הון עולם הזה, שכל ההולך אחר תאוות לבו בטל הוא מעבודת ה', וצריך האדם להסתפק בהכרחי והוא מה שרמז באומרו "ודי זהב" שיאמר לזהב די".

ובדרך אחרת מבאר 'אור החיים' הקדוש זיע"א "או ירצה על זה הדרך שכל מה שיהיה לו יהיה בעיניו דבר מספיק כאילו יש לו כל זהב, והוא על דרך אומרים (אבות ד, א) איזהו עשיר השמח בחלקו, ובוה יטה לבבו לעבודה העליונה היא עבודת ה' א-להים חיים".

תוכחה לפני מיתה חשובה כצוואה

"ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש" (דברים א, ג)

רש"י הקדוש מבאר, שלא הוכיח משה את בני ישראל, אלא סמוך למיתה. וכן עשה יעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה. וכן מצינו ביהושע, שמואל ודוד.

ומוסיף רש"י שמפני ד' דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה, ואחד הטעמים הוא כדי שלא יהיה מוכיחו וחוזר ומוכיחו.

ויש להקשות, הרי אדרבא בפסוק נאמר "הוכח תוכיח את עמיתך" (ויקרא יט, יז) ודרשו חז"ל בגמ' אפילו מאה פעמים.

בספר 'אזנים לתורה' כותב שיש חילוק בדיני התוכחה בין אב ובנו וכן רב ותלמידו, לעמיתך.

כי דוקא אצל עמיתך יש חובה להוכיחו אפי' מאה פעמים, אבל באב ובנו רב ותלמידו שיש לבן חיוב כבוד אב ולתלמיד חיוב כיבוד רבו, בזה אנו חוששים שאם יוכיחו האב את בנו והרב את תלמידו פעמים רבות, יתרגלו שלא לשמוע בקול אביהם ורובם, ויהיה זה בבחינת כיון שעבר ושנה נעשית לו כהיתר, לכן באב ורב אין להם להוכיח מאה פעמים.

אך לפני מיתתן טוב להוכיחם שלא יחטאו, ודברי האב והרב האחרונים הם כעין צוואה הנשמרת ע"פ רוב יותר מתוכחה רגילה.

למהדרין. הרי הוא הולך לבית כנסת, עושה קידוש ואוכל חמין, ורק קצת משקה שלא ימותו הפרחים...

אמרתי לו: "אתה רוצה שהפרחים יחיו ואתה תמות? מה קרה לך? אתה הרי ממית את עצמך!"

היהודי הזמין אותי להיכנס לביתו, להסביר יותר. נכנסתי והתחלתי לדבר אתו. התברר שהוא כלל לא ידע שאסור להשקות. "תאמין לי שלא ידעתי!", הוא התנצל, "אני שומר שבת ולא מדליק אפילו חשמל. לא ידעתי שיש איסור כזה..."

למדנו את ההלכות הללו, והוא כל כך הודה לי. בסופו של דבר הוא הבין שזה אסור, אבל הכל היה מתוך נעימות, ולא בצורה שהייתה גורמת לו להגיב: "אתה לא תאמר לי מה לעשות..." ואיך הגעתי לזה? על ידי שתחילה פניתי אליו וברכתי אותו בברכת 'שבת שלום' באופן מכובד.

כשיודעים איך לדבר אל אותם יהודים רחוקים, ומדברים אליהם מתוך אהבה וכבוד - זוכים לקרבם. אין ספק, שיש הרבה דרכים לתוכחות, אבל אצלנו התוכחות בדרך הזו מתקבלות ומצליחות יותר, משום שהיהודים שאנחנו מתעסקים איתם אינם יהודים כופרים, אלא יהודים שיש להם אמונה רדומה בלב, שרק צריך להעיר אותה. "אם תעירו ואם תעוררו את האהבה" (שיר השירים ב, ז).

ועוד מספר הגאון רבי ראובן אלבז שליט"א; זכורני שברחוב הסמוך היה נהג אוטובוס של חיילים. באופן קבוע הוא היה נוסע בשבת ברחוב לאחר השיעור שהייתי מוסר, כשהבחורים היו מלווים אותי הביתה. כשראו הבחורים שדבר זה חוזר על עצמו מספר פעמים, התרגזו אחד הבחורים וצעק לעברו: "חילול שבת! תסתלק מפה!".

הנהג התרגז, הוציא את האקדח, טען אותי וקרא לעבר הבחורים: "מי שיתקרב אליי - אירה בו!" מיד הרגעתי את הבחורים, נגשתי לנהג ואמרתי לו: "שבת שלום! ה' יחזיר בתשובה את כל עמו ישראל". ולא תאמינו, כיום אותו נהג הוא יהודי ירא שמים בתכלית, ובניו לומדים בישיבות. עד כדי כך.

ללבו של הכועס. צריך לתת לו זמן להירגע, לשתות כוס קפה ועוגה, ואחרי שהוא שבע ודשן אפשר להתחיל לדבר איתו.

גם אז, צריכים לפעול בחכמה, לדבר איתו על נושאים שונים: איך הילד בתלמוד תורה? הכל בסדר איתו? איזה חסד עשה ה' עמך, כמה ילדים מסתובבים ברחובות, ואותך זכה ה' ביהלומים כאלו. כנראה שאתה חביב לפני ה' יתברך. ודרך אגב להכניס: 'לגבי מה שהיה אתמול, אני חושב שמסכן פלוני. אני יודע שאתה בטוח שהוא אשם, אבל... וכן הלאה. בחכמה ובתבונה. רק לא בשעה שהוא כועס, שכן אז לא יועיל דבר.

אמירת התוכחה היא אחד הדברים הקשים, ולא בכדי לא הוכיח משה רבנו את ישראל כל ארבעים שנה שהיו במדבר. לפעמים אנו נחרדים לראות אנשים עושים מעשים מסוימים, אבל לפני שמוכיחים אותם קשות, מומלץ לדבר איתם ולנסות להבין מה הביאם למעשים כאלו. לפעמים התוצאות מפתיעות ובלתי צפויות לחלוטין.

הפרחים יחיו ואתה תמות?

בבחרותי, מספר הגאון רבי ראובן אלבז שליט"א - שהייתי בשבת בבית הורי שבטבריה. כשיצאתי בשבת בבוקר מן התפילה בבית כנסת, הבחנתי באחד האנשים שהתפלל אתנו עומד ומשקה את גינתו. הזדעזעתי. יהודי שהתפלל בבית כנסת משקה את הגינה שלו ביום השבת!

יכולתי לצעוק עליו: "שוטה שבעולם! מגיע לך סקילה! אתה משקה גינה ביום השבת!" אך חס וחלילה! לא כך מוכיחים!

עברתי לידו ואמרתי לו: "שבת שלום! שמחתי לראותך בבית הכנסת!"

הוא חיך והחזיר לי ברכת שבת שלום. ואני המשכתי בעדינות: "אתה יודע, ישנה הלכה בעניין השקיה בשבת... זה דומה לאדם שזורע בשבת".

הוא מיד אמר: "חס וחלילה. אני יודע שאסור לזרוע, אני רק משקה... מסכנים הפרחים, בחום הזה, ארבעים מעלות, הם עלולים להתייבש... אני לא עושה כלום, רק משקה אותם קצת, שלא ימותו..."

הוא דיבר בתמימות כזו, שהוציאה אותי מדעתי... הוא היה בטוח שהוא שומר שבת

לפני שמוכיחים - לומדים

אחת מן התוכחות שאותן מזכיר משה היא "ודי זהב" מעשה העגל. "אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: בשביל כסף וזהב שהשפעת לישראל עד שאמרו די, גרם להם לעשות את העגל" (ילקוט שמעוני רמז תשצז).

נמצא, שתמצית דברי התוכחה שאמר משה לעם ישראל היא, שכביכול אינם אשמים כל כך, היה להם זהב רב ולכן הגיעו לעשיית העגל!

גדולי רבותינו שמרו מאד על קיום מצוות "הוכח תוכיח", אולם בד בבד שמרו על כבודם של מקבלי התוכחה, ודאגו שגם אחרים לא ישפילו אותם.

וכך אמרו רבותינו ז"ל (יומא ט, ב): "בית מקדש שני מפני מה חרב? מפני שהיו שונאים זה לזה". הייתה ביניהם שנאה ולא היו מוכנים לוותר זה לזה. הם לא השכילו להבין, כי האדם שמוותר ומוחל לרעהו - הוא עצמו המרוויח הגדול!

להוכיח על כוס קפה

הגאון רבי ראובן אלבז שליט"א, מגדולי מחזירי התשובה בדורנו וראש ישיבת 'אור החיים', מי שאמון הרבה על מצות התוכחה כהלכתה, מאיר את עינינו בספרו 'משכני אחרים' על כמה מנקודות האור שיש במצות התוכחה, והוא מקדים ומדגיש כי העיתוי לתוכחה גם הוא צריך להיבחר בקפידה.

ראשית עלינו לדעת כי לא כל עת וכל שעה כשרה לתוכחה. בפרקי אבות (ד, יח) שנינו: "אין מרצין לאדם בשעת כעסו". לפעמים אדם מצהיר הצהרות מתלהמות: 'אני לא אתן להם, אני אלך איתם עד הסוף'... ואנשים מסביב מנסים לעצור אותו: 'מה אתה עושה?!' אך צריך לדעת ש"כעס בחיק כסילים ינוח" (קהלת ז, ט). אסור להוכיחו באותה עת, והדברים שיאמרו אז לא יועילו כלל. שום תוכחות שבעולם אינן נכנסות